

JAK NA ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY

ENVIGLOBE

Přemýšlíte, jak propojit globální témata a environmentální výchovu? Jednou z možností, jak získat inspiraci a praktické návody pro výuku globálně environmentálních témat je využít lekce či tematický den z nové publikace Enviglobe.

Příručku pro začleňování globálně-environmentálních témat do výuky vytvořily organizace Sluňákov – centrum ekologických aktivit města Olomouce, o. p. s., a ARPOK, o. p. s., ve spolupráci s pedagogy základních a středních škol zapojených do projektu „Enviglobe – co mají globální rozvojové vzdělávání a environmentální výchova společného?“.

Metodický materiál určený pro pedagogy základních a středních škol je rozdělený do tří částí. V krátkém teoretickém úvodu najde čtenář vysvětlení hlavní myšlenky projektu a ukotvení globálního rozvojového vzdělávání (GRV) a environmentální výchovy (EV). Důležitým momentem je hledání průniku v cílech, zásadách a tématech mezi GRV a EV a začleňování jejich společných témat do školních vzdělávacích programů.

V druhé části publikace na vás čeká 6 lekcí pro výuku vybraných aktuálních témat. Tyto lekce přinášejí praktický návod k výuce environmentálního tématu s globálním rozměrem. V jejich průběhu se společně se svými žáky zamyslete například nad zásadami, které omezí **Plytvání potravinami**. Víte, jak souvisí **Válka a život po ní** s rozvojovou spoluprací mezi Českou republikou a Vietnamem a **Komu platíte za své tričko?** Tématem další lekce jsou často diskutované **geneticky modifikované potraviny** a s tím spojená **otázka: povolíme je?** S mladšími dětmi prozkoumá-

me cestu jablka vypěstovaného na druhém konci světa do obchodu v České republice a možná si příště raději **Koupíme místní jablko**. Environmentálním a sociálním důsledkům výstavby obřího vodního díla se věnuje lekce **Co stojí za výstavbou přehrady Belo Monte**.

Poslední část příručky nabízí pedagogům námět na tematický den **Mysli globálně, jednej lokálně** s podrobně rozpracovanými stanovisky zaměřenými na globální problémy. K využití ve škole jsou připraveny texty, pracovní listy a další přílohy.

Lekce i tematický den se opírají o teorii pedagogického konstruktivismu, který motivuje žáky k samostatnému vyhledávání informací, a jejich znalosti tak jsou aktivně vytvářeny – konstruovány.

GLOBALNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ (GRV)

Je celoživotní vzdělávací proces, který přispívá k pochopení rozdílů a podobností mezi životy lidí v rozvojových a rozvinutých zemích a usnadňuje porozumění ekonomickým, sociálním, politickým, environmentálním a kulturním procesům, které je ovlivňují. Rozvíjí dovednosti a podporuje vytváření hodnot a postojů tak, aby lidé byli schopni a ochotni aktivně se podílet na řešení lokálních a globálních problémů.

Globální rozvojové vzdělávání směřuje k přijetí zodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost žít důstojný život.

Zdroj:

www.globalnirozvojovevzdelavani.cz

Publikace obsahuje kromě nabídky postupu, jak realizovat daná téma ve výuce, také texty, odkazy na videa i filmy, další rozšiřující informace a přílohy na CD.

Lenka Pánková, ARPOK, o. p. s.,
www.arpok.cz, Foto: ARPOK, o. p. s.

UKÁZKA Z LEKCE

VÁLKA A ŽIVOT PO NÍ

Žáci se dozvědí o souvislostech mezi válkou ve Vietnamu a rozvojovými projekty realizovanými českými aktéry ve Vietnamu.

Zařazení do kurikula:

- **vzdělávací obor (ZŠ):**
 - dějepis – rozdělený a integrující se svět – studená válka, rozdělení světa do vojenských bloků reprezentovaných supervelmocemi; politické, hospodářské, sociální a ideologické soupeření;
 - zeměpis – společenské a hospodářské prostředí – regionální společenské, politické a hospodářské útvary;
 - chemie – chemie a společnost – detergenty a pesticidy, insekticidy;
 - přírodopis – základy ekologie – ochrana přírody a životního prostředí;

- **vzdělávací obor (SŠ):**
 - dějepis – moderní doba II – soudobé dějiny – životní podmínky na obou stranách „železné opony“;
 - geografie – regiony – makroregiony;
 - chemie – organická chemie – léčiva, pesticidy, barviva a detergenty;
- **průřezové téma (ZŠ):**
 - Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – Objevujeme Evropu a svět;
 - Environmentální výchova – vztah člověka k prostředí;
- **průřezové téma (SŠ):**
 - Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – globální problémy, jejich příčiny a důsledky, humanitární pomoc a mezinárodní rozvojová spolupráce;
 - Environmentální výchova – člověk a životní prostředí.

Zařazení do NS GRV¹:

- globální problémy – konflikty a násilí,
- humanitární pomoc a rozvojová spolupráce – aktivity České republiky a EU v oblasti humanitární pomoci a rozvojové spolupráce.

Zařazení do DOV EV²:

- klíčové téma: problémy a konflikty,
- tematické okruhy: lidské aktivity a problémy životního prostředí, Vztah člověka k prostředí.

Cíle lekce:

- žák vlastními slovy interpretuje, jaký vliv měla válka ve Vietnamu na život obyvatel a na životní prostředí;
- žák vyjmenuje rozdíly mezi rozvojovou spoluprací a humanitární pomocí;
- žák popíše konkrétní projekt české rozvojové spolupráce ve Vietnamu.

Cílová skupina:

- žáci 2. stupně ZŠ (8. a 9. tř.), SŠ

Čas:

- 90 min.

	Průběh	Čas	Pomůcky
evokace	• hádání dle indicií, brainstorming	15 min	vlajka Vietnamu (příloha 1), balení ryže, vietnamské hůlky, tabule a křídly (příp. flipchartový papír a fixy)
uvědomění	• výklad k tématu válka ve Vietnamu • práce ve skupinách – čtení textu s porozuměním • diskuze s otázkami – humanitární pomoc, rozvojová spolupráce • práce ve skupinách – tvorba reportáže z rozvojových projektů ve Vietnamu	60 min	text o válce ve Vietnamu (příloha 2), text o dioxinech do dvojic (příloha 3), definice humanitární pomoci a rozvojové spolupráce (příloha 4), rozvojové projekty ve Vietnamu (příloha 5)
reflexe	• diskuze	15 min	-

Postup:

Evokace (15 min)

Ukážeme žákům několik indicií k tématu hodiny – vlajka (příloha 1), balení ryže, hůlky. Žáci se pokusí odhadnout, jaké je téma hodiny. Zeptáme se žáků, co se jim vybaví, když se řekne Vietnam. Poznámky zapišeme na tabuli.

Uvědomění (60 min)

Sdělíme žákům základní informace o válce ve Vietnamu, např. formou výkladu (využijeme rozšiřující informace pro učitele a přílohu 2).

Rozdáme žákům do dvojic text o dioxinech (viz příloha 3).

- Po přečtení žáci odpoví na otázky:
- Jaký máte z textu pocit? Překvapilo vás něco?
 - Slyšeli jste o válce ve Vietnamu? Pokud ano, co?
 - Co potřebuje země bezprostředně zasažená válkou? Co potřebuje x let po válce?

Spolu s žáky odvodíme pojmy humanitární pomoc a rozvojová spolupráce.

Hovoříme společně o rozdílech mezi humanitární pomocí a rozvojovou spoluprací a necháme žáky k oběma vymýšlet konkrétní příklady (podklady viz příloha 4). Přemýšlíme také o míře, způsobu a smyslu zapojení České republiky do rozvojových projektů.

Rozdíly zapišeme na tabuli:
humanitární pomoc:
krátkodobá, pro všechny státy, v případě humanitární katastrofy (přírodní nebo lidmi zapříčiněné), uspokojuje základní lidské potřeby
rozvojová spolupráce:
dlouhodobá pomoc určená pro rozvojové / chudé země, řeší rozvoj společnosti/komunity (př. stavba škol, nemocnice, hloubení studní)

Myslíte si, že ČR nyní ve Vietnamu nějak pomáhá? Existují nějaké společné rozvojové projekty?

Rozdělíme žáky do 5 skupin novinařů. Každá skupina dostane odlišný text (Příloha 5) a jejím úkolem je vytvořit reportáž (scénku) dle informací, které z textu zjistí.

1. skupina: Text s popisem výchozího stavu, který vysvětluje, proč se vůbec projekty realizují
2. skupina: Text o projektu č. 1 – Rehabilitace provincie Thua Thien Hue zasažené dioxiny

1 Národní strategie globálního a rozvojového vzdělávání pro období 2011–2015
 2 Doporučené očekávané výstupy. Environmentální vzdělávání v základním vzdělávání: ISBN: 978-80-87000-76-2

3. **skupina:** Text o projektu č. 2 – Stálá podpora Střediska pro péči o dioxinové oběti –
4. **skupina:** Text o projektu č. 3 – Finanční podpora učňovského vzdělávání
5. **skupina:** Text o projektu č. 4 – Pomoc postiženým dioxiny ve Vietnamu

Reportáže (scénky) jsou přehrávány v pořadí „výchozí stav“ – „projekt 1–4“.

Reflexe (15 min)

Na závěr shrneme s žáky formou diskuze:

- Co se vám vybaví, když se řekne Vietnam?
- Co jste se dozvěděli nového?
- Co vás překvapilo?
- Jaké propojení je mezi ČR a Vietnamem?

ROZŠIŘUJÍCÍ INFORMACE PRO UČITELE

Válka ve Vietnamu

Ozbrojený konflikt probíhající na půdě dnešního Vietnamu trval od roku 1964 do roku 1975. Příčiny války lze vysledovat již v roce 1945, kdy se moci ve Vietnamu ujímá Ho Či Min se svou skupinou Viet Minh. Francie se ale nechtěla vzdát své předválečné kolonie, takže vypukly první nepřátelské boje a také došlo k rozdělení Vietnamu, kdy se Ho Či Min usídlil v Hanoji – Severní Vietnam, kdežto Francouzi se usadili ve Saigonu – Jižní Vietnam. Boje trvaly několik let. Od roku 1956 se navíc na území Jižního Vietnamu začaly objevovat skupiny komunistických guerill – Vietkong, jejichž úkolem bylo připravit půdu pro ovládnutí území Ho Či Minem a převzetí moci nad Jižním Vietnamem. Situace se brzy začala zhoršovat, nastalo období politické nestability a převratů, sílila podpora partyzánů. Od poloviny padesátých let přicházejí na pomoc Jihu američtí odborníci a pozorovatelé, kteří se prozatím bojuj neúčastnili.

Záminkou pro zapojení Američanů do bojů se nakonec stal incident u Tonkinského zálivu, kdy se Američané nechali vyprovokovat a potopili čluny blížící se v bojových útočných formacích k jejich torpédoborcům Maddox. Podle Američanů následovaly vzápětí další útoky na jejich torpédoborce, což

Metodické poznámky

Pro seznámení žáků s tématem je možné vyhledat na internetu video, např.: <http://www.stream.cz/slavnedny/789053-27-le-den-den-kdy-byla-podepsana-mirova-dohoda-o-vietnamske-valce>

Reakce z pilotních zkoušení:

„Žáci byli překvapeni účastí a rolí USA a SSSR ve válce, podílem ČSSR, použitím chemických zbraní a mírou působení těchto zbraní až do dneška.“ *Mgr. Milena Havlíčková, ZŠ Mohelnice, Vodní 27*

„Žáky nejvíce zaujal Agent Orange.“ *Mgr. Dana Dýmálová, Gymnázium Kojetín*

„Žáci byli překvapeni, že pomoc probíhá i v ČR.“ *Mgr. Milena Havlíčková, ZŠ Mohelnice, Vodní 27*

ospravedlnilo oficiální vstup Američanů do války. Boje na pomoc Jižnímu Vietnamu proti komunistickému Severu nakonec trvaly až do roku 1975.

Na Jihu měly boje podobu pozemní války, na Severu se bombardovalo. Partyzáni se postupně stahovali, avšak odpor ve Spojených státech i celém světě proti tomuto konfliktu Američany do pozice vítězů nestavěl. Mírové hnutí sílilo a veřejnost odmítala další boje podporovat. Od roku 1969 byla zahájena tzv. vietnamizace konfliktu, postupné stahování amerických jednotek, v roce 1973 k tomu přibyla mírová jednání tzv. Pařížské dohody, které nakonec ukončily válečný konflikt. V lednu byla podepsána Dohoda o ukončení války a obnovení míru ve Vietnamu. Přes uzavření dohod prováděl Vietkong i nadále teroristické útoky. Válka pokračovala dál avšak bez účasti USA a ostatních spojenců. Skončila v dubnu 1975, kdy Vietkong dobyl Saigon. V červenci následujícího roku vznikla sjednocením Vietnamské demokratické republiky a Vietnamské republiky Vietnamská socialistická republika.

Zdroj: ČT – *Letečtí stíhači v boji: Válka ve Vietnamu.* [online]. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.ceskatelivize.cz/porady/10193487088-letecti-stiha-ci-v-boji/3360-valka-ve-vietnamu/>

Seznam příloh, které najdete na CD

- Příloha 1 – Vlajka Vietnamu
Příloha 2 – Informace o válce ve Vietnamu
Příloha 3 – Co jsou defolianty?
Příloha 4 – Definice humanitární pomoci a rozvojové spolupráce
Příloha 5 – Rozvojové projekty ve Vietnamu

UKÁZKA PRACOVNÍHO TEXTU PRO ŽÁKY

Co jsou defolianty?

Agent Orange je kódové označení používané armádou USA pro směs dvou herbicidů. V letech 1962 až 1971 byla tato směs použita Spojenými státy americkými v jižním Vietnamu a v přilehlých územích dalších států. Cílem bylo zničit rostlinstvo v rozsáhlých oblastech tak, aby mohly být snáze bombardovány základny a zásobovací trasy nepřátelských jednotek.

V jižním Vietnamu byl roztok Agent Orange rozprašován z letadel, vrtulníků i pozemních vozidel na lesy a zemědělskou půdu. Odhaduje se, že celkem bylo rozprašeno asi 70 tisíc tun defoliantů, které mohly obsahovat asi 150 kg dioxinu. I po desetiletích mají obyvatelé Biên Hòa, odkud vzlétala letadla rozprašující Agent Orange, asi stokrát více dioxinu v krvi než obyvatelé míst, kde Agent Orange nebyl používán, jako je Hanoj. Zvýšené koncentrace dioxinu v krvi mají i lidé, kteří do oblasti postižených Agent Orange přišli až po válce, a děti narozené poté, kdy se Agent Orange přestal používat.

Celosvětově byly největšími výrobci Agent Orange americké agrochemické firmy Monsanto a Dow Chemical. Jedna ze složek Agent Orange se od roku 1965 vyráběla i v Československu v chemičce Spolana Neratovice. Přes podnik zahraničního obchodu byla prodávána za valuty západoevropskému prostředníkovi. Ten dodával pesticid na americké letecké základny ve Vietnamu pro výrobu Agent Orange. Během krátké doby vážně onemocněly desítky zaměstnanců Spolany, kteří se podíleli na výrobě pesticidu, a proto byla výroba v roce 1968 ukončena a provozy uzavřeny.

Zdroj: Wikipedie: Agent Orange. [online]. 17. 8. 2013 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Agent_Orange

Jana Malinová, Helena Nováčková, Lenka Pánková, Kristýna Tillová a Pavlína Vrbová – *Enviglobe: Příručka pro začleňování globálně environmentálních témat do výuky.* 1. vyd. Olomouc: Sluňákov, o. p. s., 2014. ISBN 978-80-905347-7-3.